

BOEKBESPREKINGEN

Ewoud Sanders. *Het n-woord: De geschiedenis van een beladen begrip*. Amsterdam: Prometheus, 2023. 192 blz. ISBN: 978-90-4465-340-3. €20.

Hoe 't woord *neger* van een neutrale aanduiding veranderde in een woord dat je beter niet kunt gebruiken, dat is 't onderwerp van 't boek *Het n-woord* van Ewoud Sanders. Voor zijn boek heeft Sanders gebruik gemaakt van woordenboeken, scheepsjournalen en kranten uit de zeventiende eeuw en van later. Sanders gebruikt de aanduiding n-woord om 't woord *neger* zo veel mogelijk te mijden en hij waarschuwt zijn lezers als hij toch *neger* en zeker *nikker* nodig heeft om een feit te verhelderen en verwarring te voorkomen. Zijn boek is duidelijk bedoeld voor een breed publiek.

De meeste pagina's van zijn boek besteedt Sanders aan een beschrijving van 't leven van zwarte mensen door de eeuwen heen. In 't bijzonder de contemporaine kranten laten zien hoe zij in de loop der tijd beschouwd, behandeld en mishandeld zijn. Hun maatschappelijke positie, hun leefwijze, hun gedragingen. Sanders geeft onthutsende voorbeelden van hoe men tegen zwarte personen aankeek. Dat blijkt overduidelijk uit zeventiende-eeuwse kranten, waarin zwarte mensen voorkomen als koopwaar te midden van andere 'artikelen': "75 stuks Negers, Klederen en Gordijnen", "250 Negers, waerdigh 50.000 Kroonen".

Het n-woord is een caleidoscopisch boek, wat 't tot aantrekkelijke lectuur maakt, maar ik mis een duidelijke lijn en een heldere structuur. In elk hoofdstuk vind je een diversiteit aan onderwerpen, anekdotes en illustraties, die niet door de titel van 't hoofdstuk in kwestie gedekt wordt.

Maar 't is zoeken naar waar 't specifiek over 't n-woord gaat. Dit heb ik wel gevonden. De oudste benaming in de Nederlanden is *negro* (1566), dat Portugees of Spaans is en teruggaat op Latijn *niger* 'zwart'. 't Is de naam van een lakenverver in Antwerpen die daar al 24 jaar woont. *Negro* heeft hier nog niets met slavernij te maken; 't betekent gewoon 'zwarte man'. Dat is aanvankelijk ook 't geval met het n-woord, mogelijk ontleend aan 't Frans, *nègre*, in de betekenis 'zwarte persoon'. In een WIC-document blijken de meeste slaven "Negers uyt Africa" te zijn. Later worden *slaaf* en het n-woord synoniem, waardoor dat laatste woord zijn negatieve gevoelswaarde kreeg.

Het n-woord raakte als benaming ingeburgerd en werd ook de bouwsteen van talloze samenstellingen met het n-woord als eerste lid: *negerzoen*,

negerhut, negerzwart, Nikkers (merk sigaren), *Negrovet, Negrokachelglans*, enz. Talrijker nog zijn de samenstellingen met het n-woord op de tweede plaats. Ze komen vooral uit Suriname. Een greep: *bootneger, smitneger, grasneger, huisneger, linnenneger*, enz. Ze verwijzen meestal naar werkzaamheden en taken.

Als je de oude woordenboeken mag geloven is er niets mis met 't n-woord. 't Is gewoon de naam voor mensen met een zwarte huidskleur. Dat die op misdadige en mensonwaardige wijze behandeld werden, is aan de definities van 't woord niet af te zien. Ook niet dat zwarte personen als minderwaardig beschouwd werden en dat het n-woord ook een denigrerende benaming kon zijn. Het n-woord wordt gewoon vertaald met 'swart', dat tot in de 18e eeuw ook een benaming was voor een zwarte man ("een van zyn getrouwste slaven, een Zwart, die vol geest en ongemeen gaauw van bevassing was." Valentijn, 1726). Van dat *swart*, zonder uitgang(!), is voor 'negerin' de afleiding *swartin(ne)* ontstaan, een woord dat een nog korter leven beschoren was dan dat *swart*. Ook uit krantenartikelen is niet af te leiden dat 't n-woord negatieve connotaties had. Een kostenpost als "75 stuks Negers" laat zien dat zwarte mensen weliswaar als koopwaar werden gezien en dat is vernederend, maar dat impliceert niet dat 't woord zelf negatief of denigrerend is.

De eeuwenlange vernedering, mishandeling, verzakelijking van zwarte personen heeft op den duur wel invloed gehad, wat leidde tot een negatieve connotatie van het n-woord als benaming. Dat negatieve werd pas goed zichtbaar toen er verzet begon te ontstaan tegen 't n-woord. 't Vroegste geval van diskwalificatie van een n-woord, te weten *nigger*, stamt uit Amerika en is uit 1921 toen een Wereldcongres van zwarte mensen de 'Declaratie van rechten van de negervolken van de wereld' aannam met de stellige afkeuring van dat woord en tegelijk de eis om 't woord *Negro* met een hoofdletter te schrijven. Een mooie illustratie trouwens van 't verschil dat nu eenmaal bestaat tussen 'woord' en 'begrip'. 't Begrip dat hier benoemd wordt, is bij deze woorden hetzelfde: 'zwarte persoon', alleen is *nigger* een beledigende benaming. Dat onderscheid begrip versus woord heeft Sanders uit 't oog verloren toen hij de ondertitel van zijn boek concipieerde: "de geschiedenis van een beladen begrip". Dat is te meer merkwaardig waar de titel geënt lijkt te zijn op de titel van 't boek van Randall Kennedy: "*Nigger: The strange career of a troublesome word.*" Kennedy zegt "word" en dat is natuurlijk 't enige juiste woord hier.

Aan een begrip valt niets te bestrijden en begrippen kunnen nooit beladen zijn. Maar 't n-WOORD, dat is beladen en afkeurenswaardig geworden. Dat laatste laat Sanders trouwens goed zien. De vroegste signalering in een Nederlandstalige publicatie dat 't n-woord als scheldwoord gezien wordt,

is in de Surinaamse krant *De West* uit 1929. In 1949 bericht 't Surinaams Dagblad *Het Nieuws* dat de afstammelingen van zwarte slaven 't n-woord aanvoelen als een scheldwoord. In 1974 constateert de *Amigoe di Curaçao* dat het n-woord een scheldwoord is.

En Nederland? Dat lijkt pas in beweging te komen zo tegen 't jaar 2000, maar dan ook meteen heel serieus met de eis dat 't n-woord uit de Van Dale geschrapt wordt. Aan die eis wordt geen gevolg gegeven, maar 't woordenboek is wel een ander beleid gaan voeren met betrekking tot samenstellingen met het n-woord en wat betreft definitie en omschrijving. Overigens laat Sanders zien dat Van Dale nogal willekeurig aan 't schrappen en toevoegen is bij samenstellingen.

Het n-woord werd dus pas een beladen term toen de zo genoemden dat zo ervaren hebben en kenbaar hebben gemaakt. De formatie *het n-woord*, die aanvankelijk, rond 1995, in Nederlandse kranten staat voor 't Amerikaanse *nigger* en gebruikt werd in artikelen over Amerika, dan wel voor 'neuken', vervangt vanaf 2009 ook 't Nederlandse *neger*.

Tegelijk zijn er ook deskundigen, Sanders wijst daarop, die bezwaar maken tegen een verbod op 't gebruik van 't n-woord. Dat zou immers leiden tot 't wegwissen van informatie die opgeslagen ligt in o.a. 't Nationaal Archief Suriname. Ook veel (oudere) literatuur zou erdoor veroordeeld worden. Denk aan boeken van o.a. Cola Debrot en Anton De Kom. Uiteindelijk is nu de paradoxale situatie ontstaan dat alleen de zo genoemden 't n-woord nog zorgeloos kunnen gebruiken.

Niet onvermeld mag blijven dat 't boek wordt ingeleid door een voorwoord van politica Kathleen Ferrier.

Jan Stroop

E-mail: j.stroop@contact.uva.nl